

87 | 88

KAIVAUSEKERTOMUS HAVERIN KIVIKAUTISESTA ASUINPAIKASTA *kaivo. 1960 4.9.1961*

Pitäjä: Kemijärvi
Kylä: Luusua
Talo: Hakala, RN:o 33²
Omist.: Akseli Haverinen; os. Luusuantie, Hoppula
Sijainti: Kemijoen länsirannalla Haverisen venerannan kohdalla n. 250m Hakalan talosta länteen.

Kertomukseen kuuluu:

karttaliitteet 1 - 11
valokuvat 24908 - 24934
löydökset KM 15043:1-523

Suorittaessani heinäkuussa 1960 kaivauksia Sotaniemi 3 a:n kivikautisella asuinpaikalla tarkastelin kaivaustöiden ohessa kemijoen lähirantoja mahdollisten ennen tuntemattomien muinaisjäännösten havaitsemiseksi. Mainitusta paikasta n. 250m pohjoiskoilliseen päin, Haverisen venerannan kohdalta, löysin maan pinnasta varsin runsaasti kvartsi-iskennäisiä ja 5 kvartsikaavinta kohdista, joissa hiekka tunkeutui turpeen läpi. Kvartsi-iskoksia löytyi n. 30 x 40m laajalta alalta. Tälle alueelle kaivetuista koekuopista löytyi kvartsi-iskennäisten lisäksi jokunen sädekiviliuskeiskos ja hiukan palanutta luuta. (alueen inventointilöydökset luetteloitu KM 15043:3-12). Koekuopista saatoin todeta, että paikalla oli verraten yhtenäinen kulttuurikerros. Maisteri A. Erä-Eskon kehoituksesta suoritin paikalla kaivauksen, joka alkoi 28.7. 1960.

Kaivausten korkeusmittausten kiintopisteenä käytettiin Sotaniemi 3 a:n kiintopistettä (kork. 137,51m y.m.p., ks. kaivauskertomus top arkistossa). Tästä kiintopisteestä vaakittiin kaivausten kiintopiste, joka merkittiin lujaan keloutuneeseen kantoon (kiintopiste merkitty karttaan KP 1, ks. liitteet 1 ja 2). Kiintopisteen arvo oli vaakituksissa 184 ja sen

korkeus 135,68 m y.m.p. Koska paikalla on tarkoitus jatkaa kaivauksia tulevana kesänä siirrettiin kiintopiste "talvehtimaan" tukevammalle pohjalle. Tämä kiintopiste merkittiin maaperäisen kivijärkäleen huippuun (karttaan merkitty KP ruudussa G 19, ks. liitteet 1 ja 2); sen arvo oli vaakituksissa 152 ja korkeus 136m y.m.p.

Haverin kivikautinen asuinpaikka sijaitsee, kuten mainittu, Kemijoen länsirannalla haverisen venerannan kohdalla kapealla laidunpalstalla, jonka aita eroittaa etelässä Karjalaisen laitumesta ja pohjoisessa mäntykangasta kasvavasta metsäpalstasta. Kemijokø OY:n toimesta erotettiin tutkittava alue laidunpalstasta aidalla. Tutkittavan alueen pohjoisreunalla on Haverisen venehuone. (ks. liite 1). Paikka on loivasti jokeen päin viettävä törmään päättyvä rantapenger. Rantatörmä on alueen pohjoisosassa n. 1,5m korkea, eteläänpäin mennessä törmä madaltuu jonkin verran. Laidunpalstan eteläisen raja-aidan kohdalla rantatörmän kaakaiseen n. 10m leveä jokeen viettävä painanne, jonka toisella puolen törmä jatkuu n. 2m korkeana (ks. liite 1 ja valok. 1 ja 2). Pohjoisen raja-aidan tuolla puolen maa kohoaa verraten jyrkästi, niin että rantatörmä siellä on n. 5m korkea. Kesäkauden kuivuuden johdosta Kemijoen pinta oli kaivausten aikana poikkeuksellisen matalalla, minkä vuoksi rantatörmän ja joen väliin jäi matala kivikkoinen rantavyö, joka tavallisesti lienee veden peitossa (ks. valok. 4 ja 6; yleiskarttaan, liite 1, on merkitty heinäkuun alkupuolen rantaviiva). K e v ä t t u l v a peittää vuosittain lähes koko tutkittavan alueen (ks. liite 1)

Tutkittavan alueen eteläosa on miesmuistin aikana raivattua niitty laidunta (ks. liite 1, karttaan merkitty ketona); luoteisosassa on hakamaan tapaista pääasiassa taimikkoa kasvavaa kanervatyypin mäntykangasta, joka välittömästi liittyy pohjoisen raja-aidan takaiseen mäntymetsään. Rantatörmän reunaa noudattaa katajaa ja juolukkaa kasvava varvikkovyö. Venehuoneen ympärillä on hiukan poljettua ketoa (ks. liite 1 ja valok. 1, 3-6). Tutkittavalla alueella maaperän peittää keskim. 5cm paksu turvekerros (ks. profiilit 1-5, liitteet 3 ja 4). Alueen pohjoisosassa paljastui turpeen alta maaperän muodostava moreenisora (ks. profiili 3, liite 4). Suurimmalla osalla aluetta (koeojan 3 ruudun E 22 luoteiskolkasta koeojan 1 ruudun D 20 luoteiskolkkaan vedetyn linjan lounaispuolella,

olevalla alueella, ks. liitteet 1 ja 2). moreenin peittää turpeen alainen hiekkakerros. Kaivausalan itäreunassa sen paksuus oli n. 20cm, länsireunassa 45cm, koeojan 4 ruudussa M 13 sen pohjaa ei tavattu vielä 150cm:n syvyydessä. Konsistenssiltaan tämä hiekkamaa yleensä oli hienoa, mutta paikoitellen siinä oli havaittavissa sorajuonteita tai karkean hiekan muodostamia "patjoja" (ks. liite 3, profiili 1, ruudut C - F, profiili 2, ruudut E - F, liite 4, profiili 4, ruudut J - M). Hiekkamaan pintakerroksissa oli kiviä verraten vähän, moreenin rajalla oli kaivausalan itäpuoliskossa isoja kiviä melko tiheässä. Yllämainitun hienon hiekkamaan 10 - 25cm paksu ylin kerros oli väriltään voimakkaan punaista. Tämän alla oli yhtä paksu "puhdas" hiekkakerros, jonka keskellä oli havaittavissa keskim 10cm paksu asuinpaikan kulttuurikerrokseksi tulkittava häirmaanruskea likamaajuova (ks. liite 3, profiilit 1 ja 2, liite 4, profiili 4 ja 5). Turpeen alainen punainen hiekkakerros ei ulotu koeojaan 3 asti pohjoisessa, se päättyy koeojan 1 ruudun D 17 kohdalla. Kaivauksen piirrostaossa 2 oli kaivausalan eteläkolkassa havaittavissa ohut kerros liettyntä "juovikasta" savensekaista hiekkaa likamaakerroksen päällä (ruuduissa B 11 - 14, C 11 - 13, D 11, ks. liite 7 ja profiili 1, liite 3).

Koekuopista tehtyjen havaintojen perusteella ruudutettiin kaivausalaksi 130m²:n suuruinen alue 17m Haverisen venehuoneesta etelään (ruudut B 11 + 15 x B 15 - H 15 lukuunottamatta ruutuja G 15 ja H 11, ks. liitteet 1 ja 2). Koeojat 1 - 4 ja koeala ruudussa K 22 kaivettiin varsinaisen kaivauksen loppuvaiheessa asuinpaikka-alueen laajuuden tarkempaa selvitystä varten. Kaivausalasta piirrettiin pintakartta ja tasopiirrokset neljästä eri kaivaustasosta. Pintakarttaan (liite 5) on maanpinnan vaakituslukujen lisäksi merkitty löydetyt kiviesineet, sädekiviliuskeiskokset, piiesineet ja -iskemäiset, vaakitut kvartsikaapimet, keramiikka ja palanut luu. Tasokarttoihin on merkitty maaperän laatu ja kivet sekä kulttuurikerroksen merkit. Koska profiileissa selvästi havaittavissa oleva likamaakerros ei kaivaustasoissa ollut yhtä silmiinpistävästi eroitettavissa on tasokarttoihin merkitty ainoastaan "vahva likamaa", "punaiseksi palanut hiekka" ja "hiili ja noki".

Piirrostaossa 1, joka kokonaisuudessaan jää punaisen pintahiekan kerrokseen

ei vielä ole havaittavissa kulttuurikerroksen merkkejä. Piirrostasossa 2 on huomattava liettä n:o 1 peittävä vahva palomaaläiskä ruudussa C 13, 14 ja D 14 sekä vahva likaamaaläiskä ruudussa D 12. Tästä läiskästä, jonka keskellä on pieni ala palomaata ja hiillosta, on peräisin ainoa kaivausten aikana todettu varsinainen löytöryhmä (kourutaltilta KM 15043:185, hioin KM 15043:186, pii-iskos KM 15043:187, särkynyt saviastia KM 15043:188, 189, 190, palanutta luuta KM 15043:191-194). Piirrostason 3 silmiinpistävimät esiintymät ovat isot kivetyt liedet vahvoine hiilloksineen (liesi n:o 1 ruuduissa C ja D 13; lesi n:o 2 ruudussa E 15; lesien kiveyksistä on laadittu erikoiskartat, liitteet 10 ja 11; profiili 5, liite 4, kuvaa liettä n:o 2). Lieden n:o 2 toinen pää jatkuu kaivamattomaan ruutuun G 15. Ruudussa G 14 on vahva punamaaläiskä hiiliesiintymineen, jonka oireita oli havaittavissa jo piirrostasossa 2. Ruudun E 12 palomaeesiintymä liittyy yllä mainittuun likamaaesiintymään ruudussa D 12 (piirrostaso 2). Punaläiskät ruuduissa G 13 ja H 14 lienevät punamultaa. Yllämainittujen esiintymien ohella on piirrostasoissa 2 ja 3 hajallaan joukko merkityksettömmämpiä palomaa ja hiililäiskä. Piirrostasossa 4 näitä ei juuri ole, vaan näkymää hallitsee tulisijojen vahvat hiilikerrostumat moreenipohjan päällä. Kivetyt liedet N:o 1 ja 2 ovat kuoppaliesiä, nyt esiin tullut kivetty liesi n:o 3 on pieni (Ø 50cm) pyöreä "levy". Ruuduissa B 12 ja 13 on kaksi tulisijaa isokojen kivien välissä.

Mitä kaivausten löydöksiin tulee viittaa pintakarttaan (liite 5) ja luetteloon. Tässä yhteydessä mainittakoon, että suurin löytötiheys oli piirrostasojen 1 ja 3 välissä.

Koeojista ja koekuopista ilmeni, että asuinpaikka-alue jatkui kaivausalasta pohjoiseen päin n. 15m leveänä vyönä koeojan 1 ruudun D 18 ja koeojan 3 ruudun H 22 kautta vedetyn linjan länsipuolella. Koeojasta 4 löytyi kvartsi-iskoksia varsin vähän vaikka likamaaksi tulkittu kerros siinä jatkuikin.

Kaivaukset, joita suosi erittäin aurinkoinen sää, saatiin päätökseen 10.8. 1960. Kartoittajana toimi fil. yo. Pekka Suhonen.

Joen rantoja tarkastellessani löysin Haverin asuinpaikasta n. 100m joen alajuoksuun päin Ilmari Karjalaisen saunasta 15m luoteeseen muutamia kvartsi-iskoksia ja palanutta luuta maan pinnalta kohdasta, jossa hiekka tunkeutui tur-

peen läpi. Löytöpaikka sijaitsee n. 25m leveällä rantatörmään päättyvällä tasan-
santeella, jonka toista laitaa noudattaa toinen törmä. Iskokset olivat tämän maa-
puoleis n törmän juurella. Paikalla en havainnut kulttuurikerroksen merkkejä.
On kysymys joko tulvaveden täysin hävittämän asuinpaikan rippeistä tai vlemmän
törmän päällä mahdollisesti sijainneen asuinpaikan alas valuneista jätteistä.
Ks. valok. 1; löydökset KM 15043: 1,2.

Helsinki 4.5. 1960

Christian Carpelan

Christian Carpelan

KEMIJÄRVI, LUUSUA

HAVERI

C. CARPELAN 1960

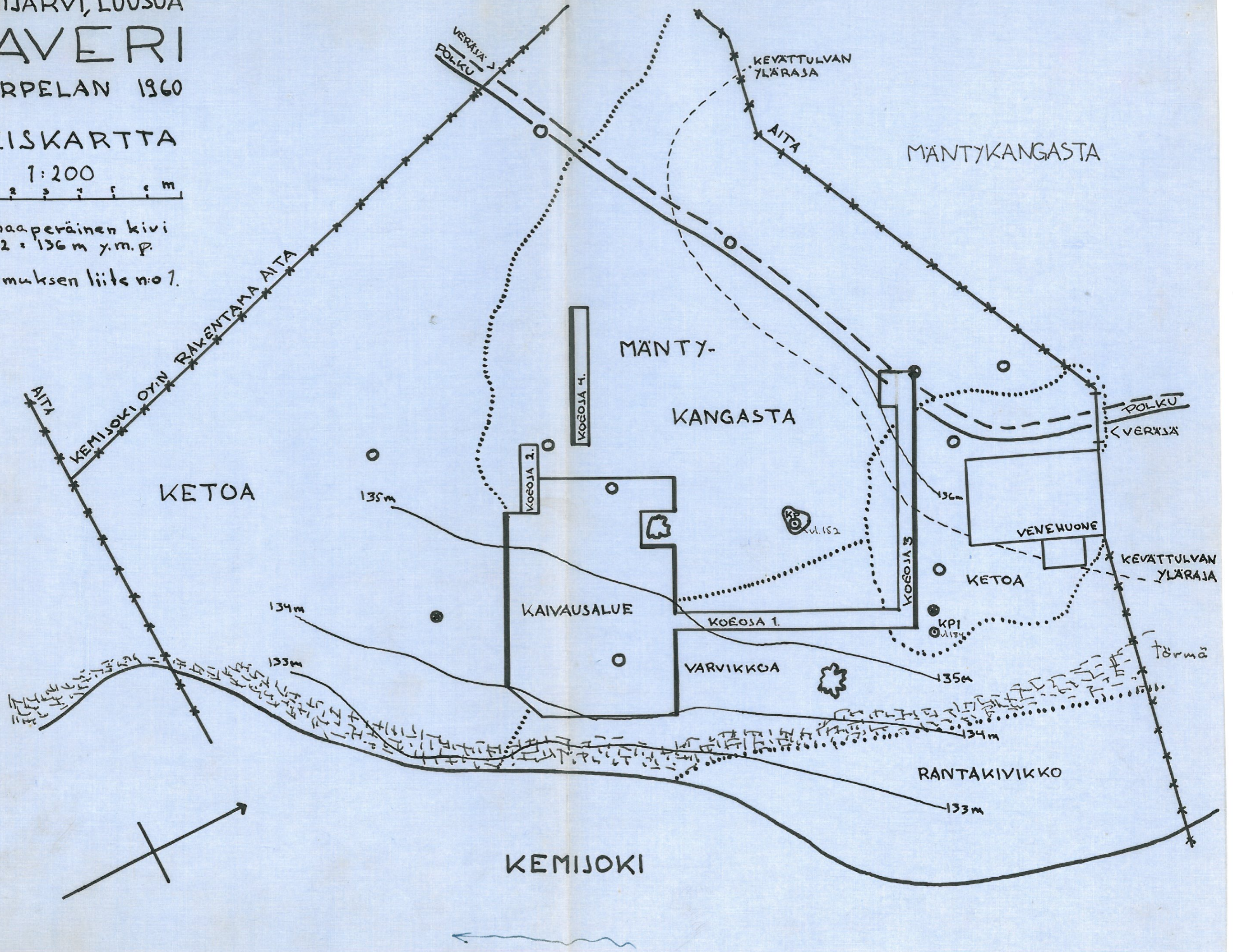
YLEISKARTTA

1:200

kp = maaperäinen kivi
= 152 = 136 m y.m.p.

kertomuksen liite n:o 1.

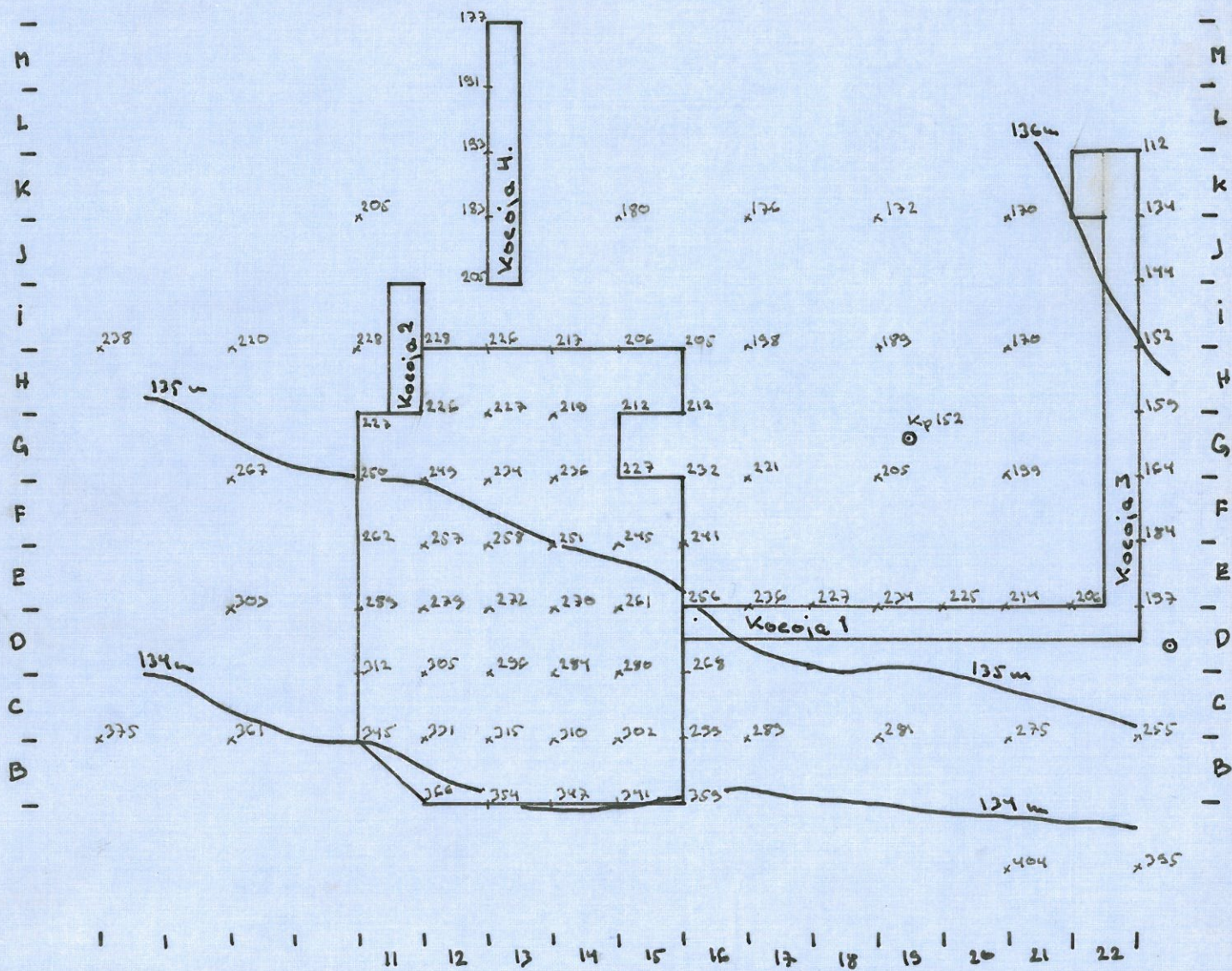
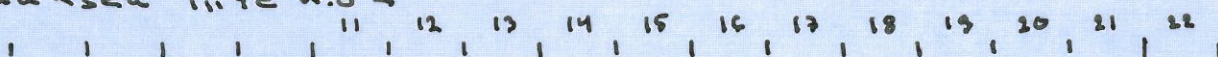
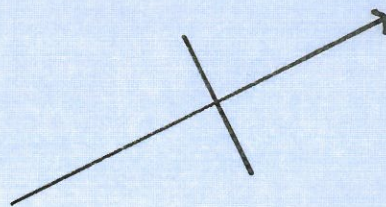
KEMIJÄRVI, LUUSUA HAVERI C. CARPELAN 1960

PINTAKAPITTA 1:200

kp = maaperäinen kivi
= v. 152 = 136 m y.m.p.

Kertomuksen liite n:o 2

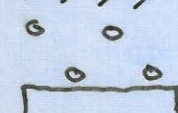
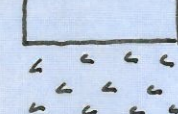
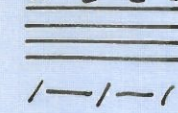

KEMIJÄRVI, LUUSUA
 HAVERI
 C. CARPELAN 1960

PROFIILIT 1 ja 2
 1 m 1:25

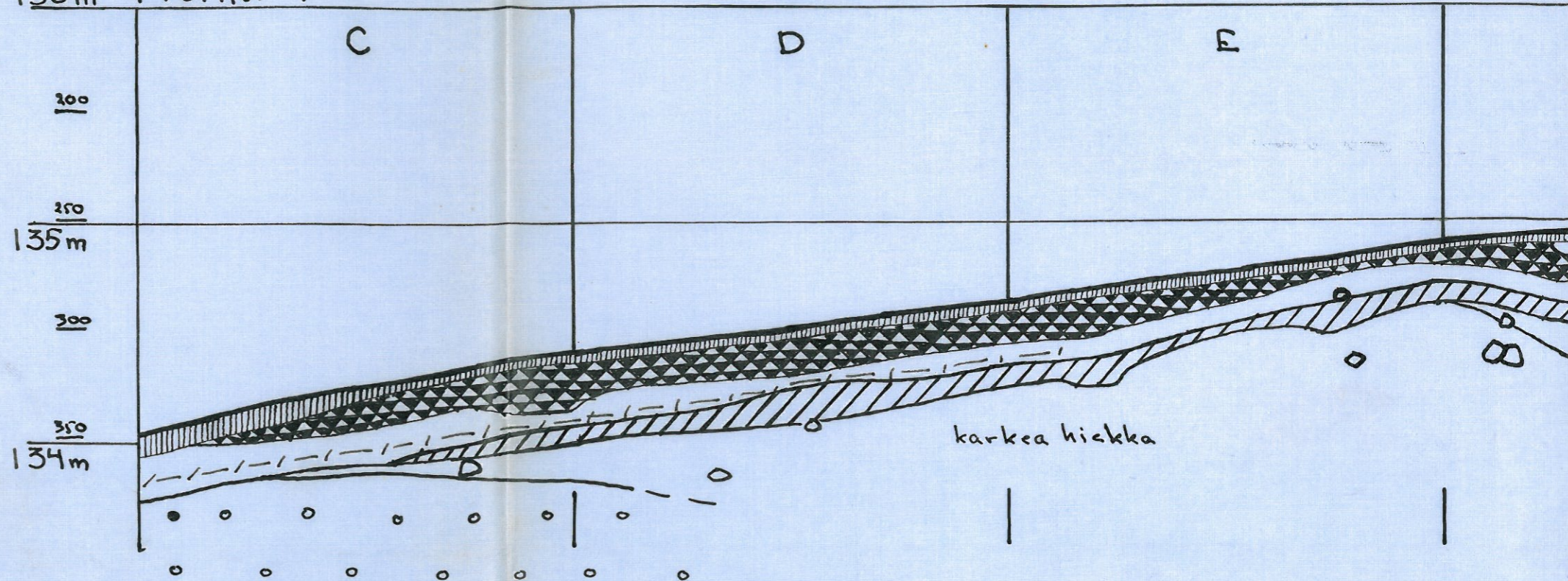
Kp. 152 = 136 m y.m.p.

kertomuksen liite n:o 3

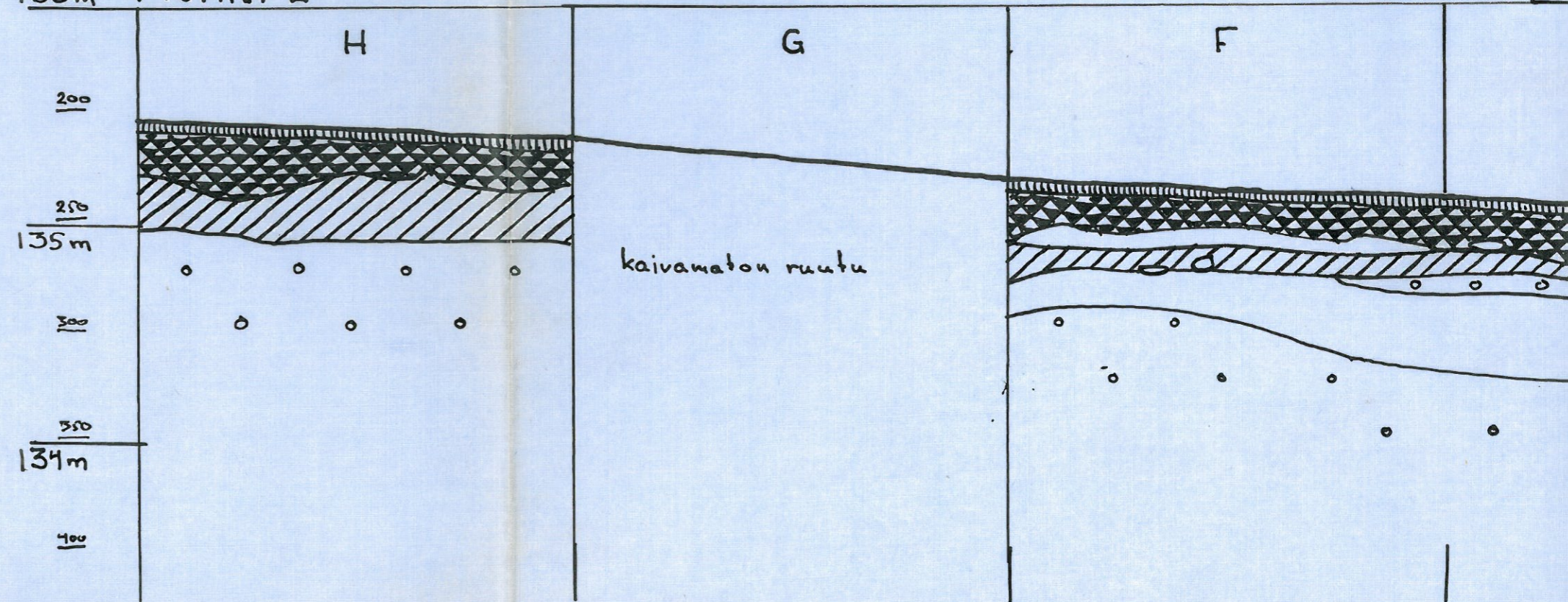
Merkkien selitykset profiileihin
 (liitteet 3 ja 4)

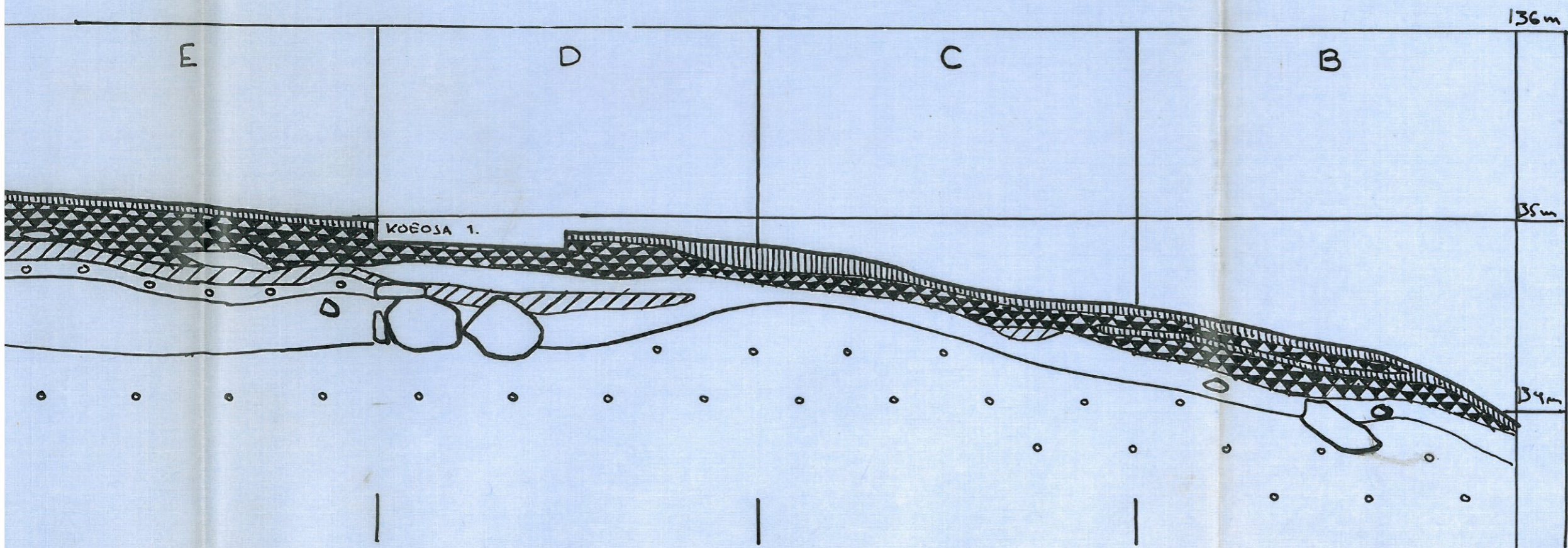
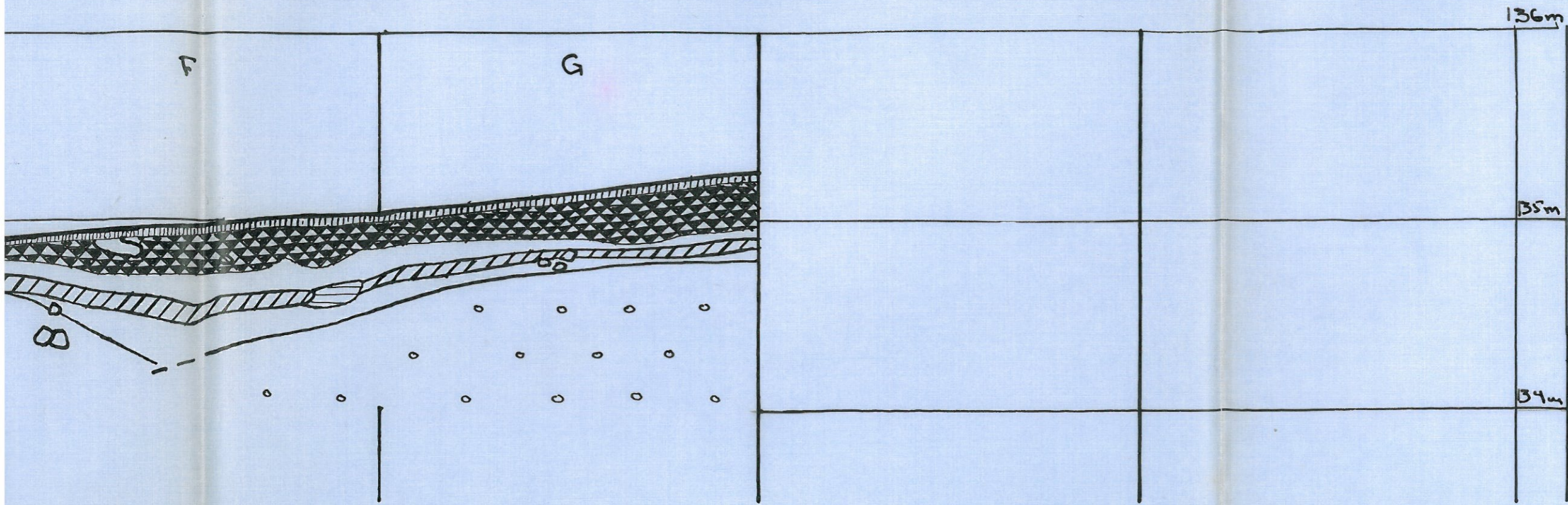
- turve
- punainen hiekka
- likamaa
- sora
- puhdas hiekka
- karkea hiekka
- savi
- saveen sekainen hiekka
- hiili ja uoki

136 m Profiili 1

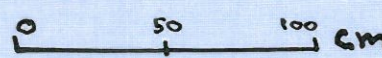

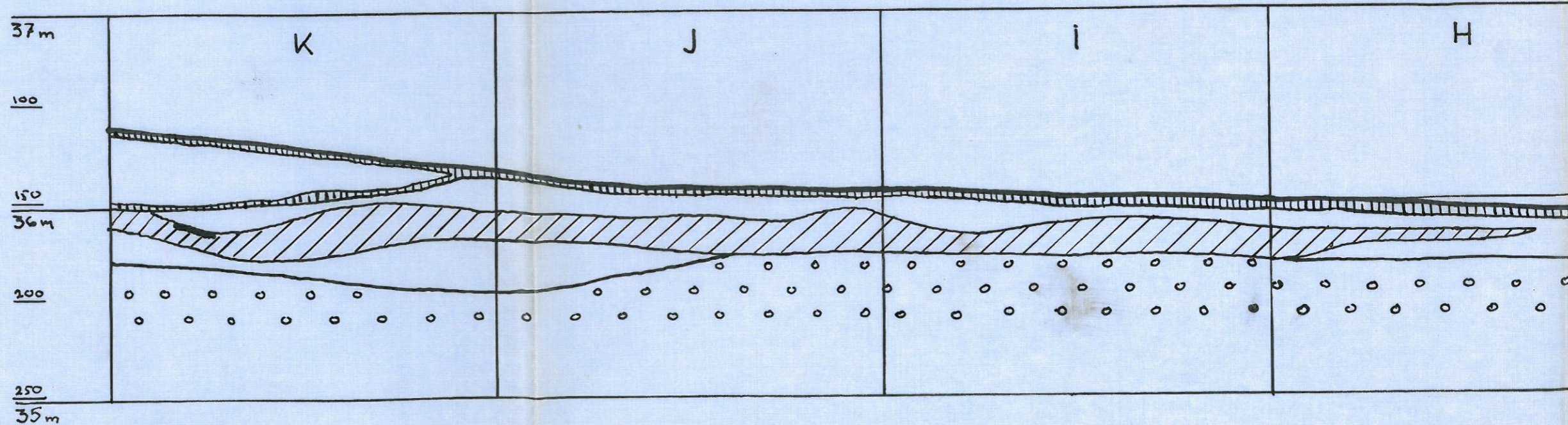
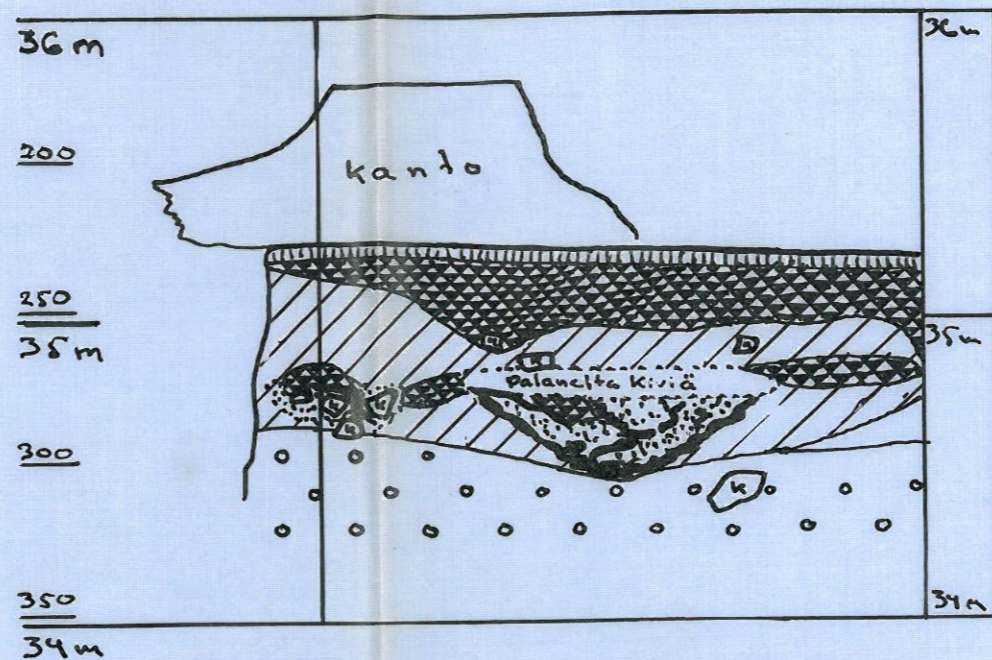
136 m Profiili 2

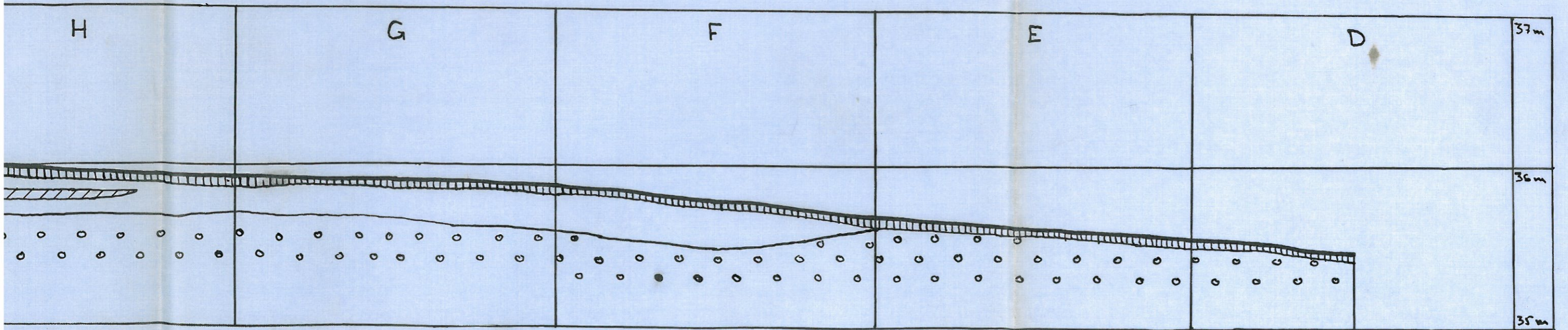
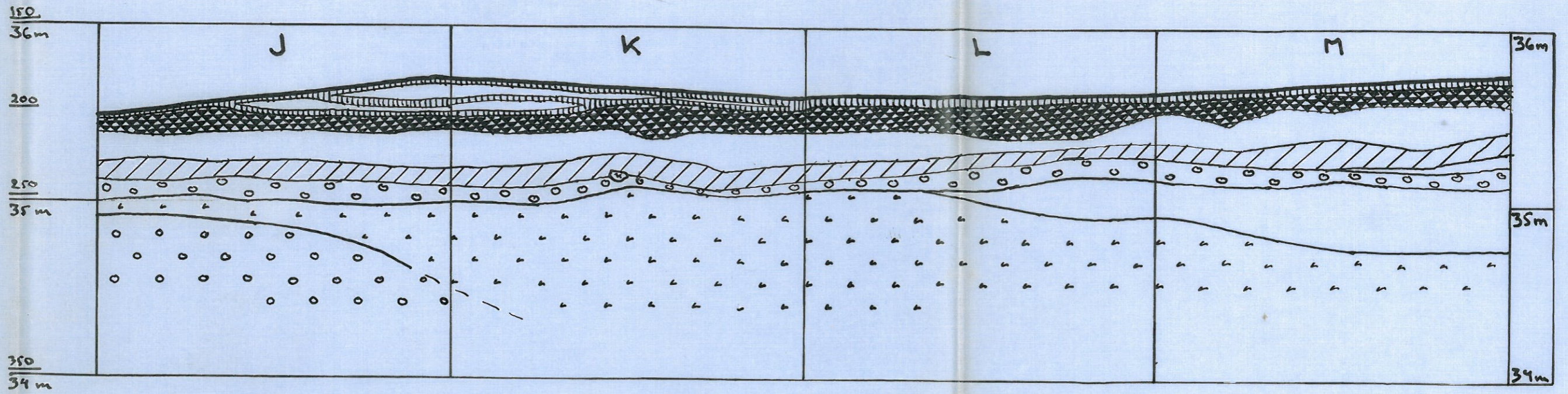

KEMIJÄRVI, LUUSUA
H A V E R I
C. CARPELAN 1960

PROFIILIT 3, 4 ja 5
1:25 cm
karttomuksen liite n:o 4

KEMIJÄRVI, LUUSUA

H. AVERI

C. CARPELAN 1960

LIEDET n:o 1 ja 2

1:25 0 50 100 cm

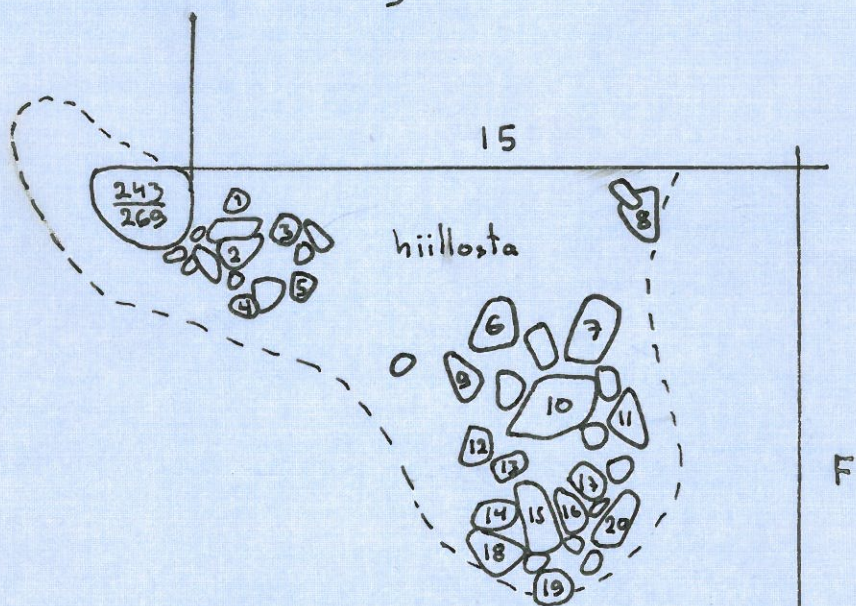
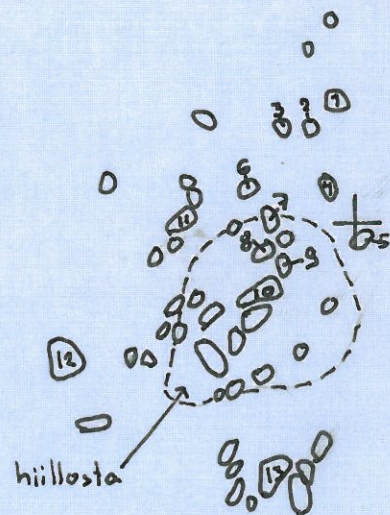
kertomuksen liite n:o 10

Liesi n:o 1
kivet; piirrosta so 3.

1. 312/316
2. 312/319
3. 311/315
4. 313/318
5. 317/320
6. 315/317
7. 315/317
8. 318/323
9. 318/322
10. 317/327
11. 313/316
12. 327/332
13. 321/329

Liesi n:o 2
kivet; piirrosta so 3

1. 270/276	
2. 267/275	
3. 273/282	
4. 268/275	
5. 273/280	
6. 271/281	
7. 268/279	
8. 264/272	
9. 274/283	
10. 259/272	
11. 265/282	16. 273/283
12. 273/281	17. 265/284
13. 272/281	18. 272/285
14. 268/280	19. 274/288
15. 270/286	20. 271/282

KEMIJÄRVI, LUUSUA + 13 +

HAVEERI

C. CARPELAN 1960

LIEDET n:o 1 ja 2

1:25 0 50 100 cm

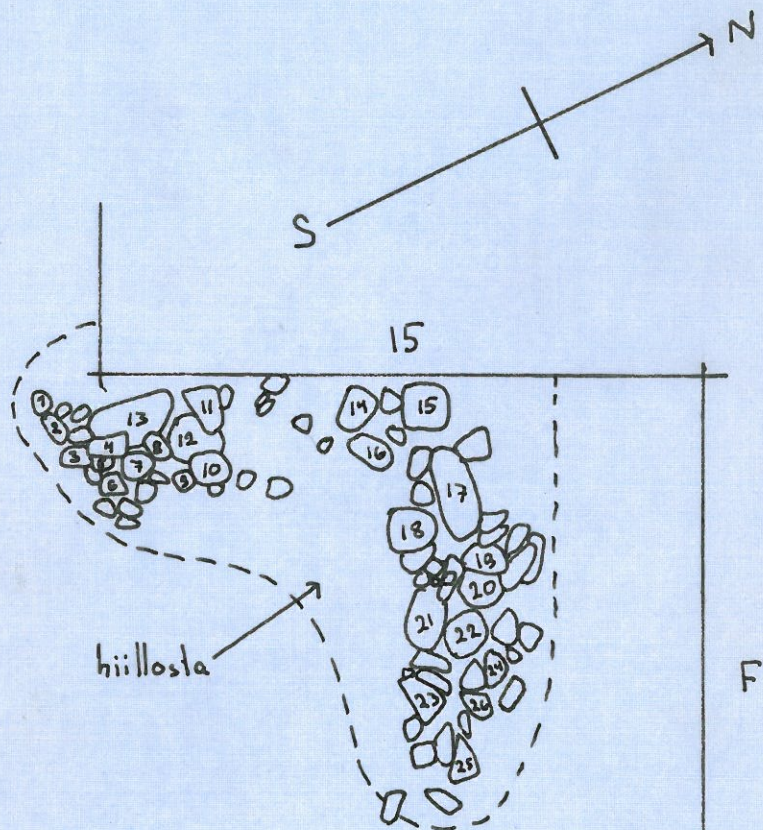
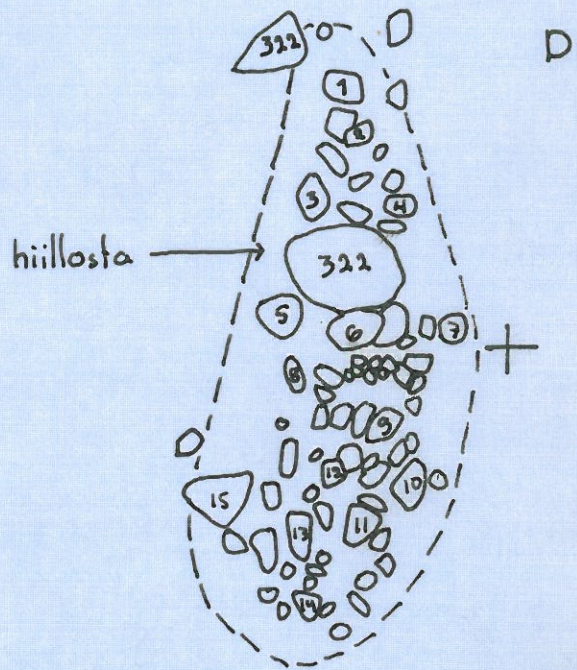
kertomuksen liite n:o 11.

Liesi n:o 1
kivet; piirrosta so 4

1. 320/338	
2. 332/340	
3. 331/341	
4. 330/336	
5. 329/340	
6. 321/330	
7. 322/335	
8. 330/337	12. 339/349
9. 329/335	13. 340/347
10. 332/340	14. 345/353
11. 339/349	15. 340/338

Liesi n:o 2
kivet; piirrosta so 4

1. 278/282	
2. 278/283	
3. 276/284	
4. 272/278	
5. 273/280	
6. 280/286	
7. 275/282	
8. 274/280	
9. 273/281	
10. 271/282	17. 273/290
11. 278/287	18. 273/289
12. 276/290	19. 276/285
13. 271/290	20. 281/291
14. 294/294	21. 283/291
15. 280/297	24. 278/296
16. 288/297	25. 283/289

KEMIJÄRVI, Luusuan Haveri

63

← Sotaniemi: 2a

← Sotaniemi: 2

← Sotaniemi: 3a

← Sotaniemi: 3

← löydökset VML043:1,2
(Väijäläinen samana
luna) 88

24931

24932

Kuva 1.

KEMIJÄRVI, Luusuan Haveri

87

Haveri
↓

Haverin kivikantinen asuinpaikka.
Valokuvaatti kaa kosta käsin.

24934

24930

87

Kuva 2.

Haverin kivikautinen asuinpaikka. Yleiskuva²²
etelästä käsin; Sotaniemi 3a:n edustalta.

24931

Kuva 3.

Kairamaa pohjoiskoteesta käsin. }
Etelällä koeoja / kumppeenpoiston jälkeen.
Taanassa (muolten kohdalla) Sotaniemi 3a.

4

KEMIJÄRVI, Luusuan Haveri

87

24908

24909

Kuva 4. Kaivausalue lounaasta käsin. Kaivausalan paljastus käynnissä.

Kuva 5. Kaivaus loma-asta käsii. Runtuvie 8
 B11-15 (lähinnä pökeä) aletaan syventää
 pinnostasoon 3. Kuva oikeassa laidassa
 olevasta mämystä käsii on otettu kuvat
 7, 9 ja 10.

Kuva 6. Kaivaus kaakosta nähtynä. Kuva on
 otettu aivan vesirajasta. Huon. etu-
 alalla tavallisesti vedettiin tämä kivitko.

Kuva 7.

24913

24914

Kaivausala, koillisesta käsin (oletta puusta muodossa C 20, ks. yleiskartta). Reunatunnit B11-15, C11-15 ja D11-15 pinnostasossa 2 (kuivan vasen puoli). Vuolet osoittavat keuhkonkivien ja mainittujen löytötyökalujen ja litkamaalisyntymien sijainnin (kuivan keski- ja vasemman puolella oletta kaltevan osaan laajenevan kivien suuntaan).

24915

Kuva 8. Kaivaus lännestä. Etualta pinnostasossa 2, Taka-alulta (reunat B11-15) syvennetään tasoon 3.

↓ liesi n:o 1

↓ liesi n:o 2

8 Kuva 9.
11.

24919

Kaivausala koillisesta nähtynä. Pinnostaso 3.
Näkymissä liedet n:o 1 ja 2.

24920

liesi n:o 1 ↓

↓ liesi n:o 3

↓ liesi n:o 2.

24925

24926

9 Kuva 10.
17.

Kaivausala koillisesta. Pinnostaso 4. Näkymissä
liedet n:o 1, 2 ja 3. Taustassa näkyy profiili 1.

18.

24918

Kuva 11.

Liesi n:o 1 valokuvattuna ruudusta C12.
pinnataso 3. 10

24922

Kuva 12.

Liesi n:o 1 valokuvattuna ruudusta B12₄
pinnataso 4.

87

87

249213

Kuva 13. Liesi n:o 2 valokuvattuina ruudusta E 15. 13
pinnasto 3.

24924

Kuva 14. Liesi n:o 2 valokuvattuina ruudusta E 15/6
pinnasto 4.

87

24927

Kuva 15.

Liesi n:o 2. profiili (muuden F15 läheis-
seinämä)

Kuva 16.

Liesi n:o 3. kuvattu muusta E13.
Kaivauksen pinnantasossa 4.

15

24923

